

מראי מקומות - תענית

יג.

וזהו דלא כשי' רש"י בתמורה (יב:), דס"ל דאפי' המים שאזלו בהמשכה כשרים לטבול בהם. וע' במרדכי בשבועות (הל' נדה אות תש"ג) דהביא מח' הר"ש ואחיו הר"י אם כשר ע"י המשכה או אסור משום גזרת מרחצאות. ולהלכה, ע' בשו"ע (יו"ד ר"א, ע"ה) דכ' דיש אוסרים ליתן יורה מלאה מים חמין לתוך המקוה לחממו, וכן למלאות מקוה במים חמין ולחברו לנהר בשפופרת הנאד. וכ' הרמ"א דיש מקילין ומתירין, אלא דיש להחמיר חוץ ממקום שנהגו להקל, דאז אין מוחין בידן. וע' בשו"ת חת"ס (יו"ד רי"ד) דהק' דאפי' לתוס' לכא' ק', דשייך להמשיך מקצתו או להטיל חמין למקוה כשרה בת מ' סאה, וא"כ אכתי למה הי' הגמ' צריך לאוקמי' בחמי טבריא דוקא. ותי' דע"כ סוגיין מייירי דוקא באסטניסים, דאל"כ, בהה"א דמייירי במקום דשכיחי צוננים, מה יהי' ההיתר לטבול כדרכן, הרי יכולים לטבול בצוננים, אע"כ מייירי במפונקים, וא"כ אפי' בהטלת חמין וכדו' לא יטבלו, וא"כ לא הי' שייך לתרץ כן, אבל ע"י המשכת כולו יטבלו, ומדלא תי' הגמ' כן, אלא תי' דמייירי בחמי טבריא, ש"מ דאסור בכה"ג.

ו. טבילה בחמין מי איכא

הק' השפת אמת, אפי' אם יש טבילה בחמין, מ"מ למה יהי' מותר לטבול בחמין, הא יכול לטבול בצונן [ולעיל הבאנו תי' החת"ס לקו' זו, דסוגיין מייירי באסטניסים דלא יטבלו בצונן]. וכ' דאולי ס"ל להגמ' דכיון שאי"ז רחיצה של תענוג, א"כ לא אכפת לן מה דנהנה ממילא, ורק לר' חנינא דס"ל דיבטלו הטבילת מצוה לגמרי משום דאינם יכולין לטבול בחמין, הק' דעכ"פ יהי' יכולים לטבול בצונן. אבל כ' דלמסקנא דר' חנינא מייירי בדלא שכיח צונן, אולי כ"ע מודו לו בדמקום דשכיח צונן אסור לטבול בחמין, והניח בצ"ע לדינא [ומה דהתירו לכ"ג לטבול בחמין ביו"כ, כ' השפ"א בשם המרדכי בשבועות דהתם משום דאמרי' אין שבות במקדש].

ז. כשאמרו אסור במלאכה וכו'

כ' רש"י דמהכא משמע דבט' באב מלאכה מותרת בלילה, ורק ביום אסורה, אבל אין מפרסמין הדבר. וע' מגן אברהם (תקנ"ד, כ"ג) שהק' דרש"י סותר עצמו, דבפסחים (נד:) כ' דט' באב בין השמשות אסור באכילה ובמלאכה, והניח בקו'. עוד העיר על דברי רש"י כאן, דאין שייך ט' באב לתענית ציבור, דבת"צ טעם האיסור מלאכה הוא כדי שיהיו פנויים ויאספו להתפלל, וזה שייך רק ביום, משא"כ בט' באב דהאיסור מלאכה הוא או כדי שלא יסיחו דעתם מן האבילות או משום עינוי, אבל ממ"נ שייך זה בלילה ג"כ. וכן הק' הגבורת ארי לקמן (ל:), והוסיף דכאן הלימוד הוא מעצרת, דהיינו זמן כנופיא, שהוא ביום, אבל בט' באב האיסור הוא משום היסח הדעת, וכנ"ל.

א. כל שהוא משום אבל כגון תשעה באב ואבל וכו'

העיר הגבורת ארי על לשון הגמ' "כגון", דלכא' אין עוד דבר חוץ מט"ב ואבל, וכ' דאולי בא לרבות מנודה ומצורע, על הצד של הגמ' במ"ק (ג') דיש להם איסור רחיצה.

ב. כל שהוא משום אבל וכו' אסור בין בחמין

בין בצונן, כל שהוא משום תענוג, וכו'

כ' הר"ן (ד: בדפי הרי"ף) שיש ג' חילוקי דינים בזה. (א) בט"ב עצמו אסור להושיט אפי' אצבעו קטנה אפי' במים צוננים, (ב) אבל אסור בחמין לגמרי, ואסור לרחוץ כל גופו בצונן, אבל מותר לרחוץ פניו ידיו ורגליו בצונן, (ג) בתענית צבור מותר לרחוץ כל גופו בצונן, וגם מותר לרחוץ פניו ידיו ורגליו בחמין, אבל כל גופו בחמין אסור.

ג. כל שהוא משום תענוג כגון תענית

ציבור, בחמין אסור בצונן מותר

כ' תוס' בשם הראב"ה דעכשיו שאין תענית ציבור בבבל אלא ט' באב, מותרין אפי' בחמין אפי' ביו"ז בתמוז וכו', אבל בשם ר' יואל כ' דאסור לרחוץ בחמין. השו"ע (או"ח תק"נ, ב') פסק כשי' הראב"ה דמותר לרחוץ, וגם מותרים בכל העינויים בשאר התעניות. וכ' המ"ב (תק"נ, ו') דבעל נפש יחמיר. אולם ע' בשער הציון שם (ט') דטעם הדבר משום דהאידינא מצוי גזירות מן עובדי גלולים, ולכן חל עצם חיוב על הג' צומות, וצ"ע אם זה הי' סברת ר' יואל ג"כ.

ד. נועלין את המרחצאות למה לי, אלא

לאו ש"מ בחמין אסור בצונן מותר

ע' גבורת ארי (לעיל יב: על המשנה) שכ' דמבואר מסוגיין דנועלין לאו דוקא, דאי דוקא, מנלן להוכיח מהכא דבצונן מותר, אולי המשנה באה לאשמעינן דצריך לנעול המרחצאות. אולם מדברי הרמב"ם (תענית ג', ד', ואחריו השו"ע תקע"ה, ג') לכא' מבואר דהבין שיש דין לנעול המרחצאות, דכ' "לפיכך נועלין את המרחצאות". וע' שפת אמת (על המשנה) דדייק דמלשון המשנה משמע שהוא חיוב, והק' קו' הגבור"א, דא"כ איך מביאין רא' מכאן לאיסור רחיצה, וביאר דברי הגמ' אצלנו באו"א, דאם בצונן אסור, למה נועלין המרחצאות, מה תועלת בזה, הרי יכולים לרחוץ בצונן. וזהו מה שהק' הגמ' לקמן, אם הי' אסור בצונן, למה נועלין המרחצאות, אע"כ מותר בצונן, ומה שנועלין המרחצאות הוא הלכה דצריך לנעול המרחצאות כדי שלא יבאו לרחוץ בהם.

ה. טבילה בחמין מי איכא

ומדלא קאמר דמשכחת שהוחמו והומשכו לכריכה, הוכיחו התוס' דזה לא מהני, ומה דאמרי' בתמורה י"ב דהמשכה כשרה, היינו דאינו פוסל המקוה, אבל טבילה לא מהני בהם.